

NR. 2 (18) FEBRUARIE 2022

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin MOȘINCAT
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea-2020

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

SIMBOLISTICA RUGĂCIUNII ÎN LIRICA EMINESCIANĂ¹

Maria FILIPOIU

„Rugăciunea este dialectul sufletului de exprimare a omului în relația cu Dumnezeu.” (Maria Filipoiu)

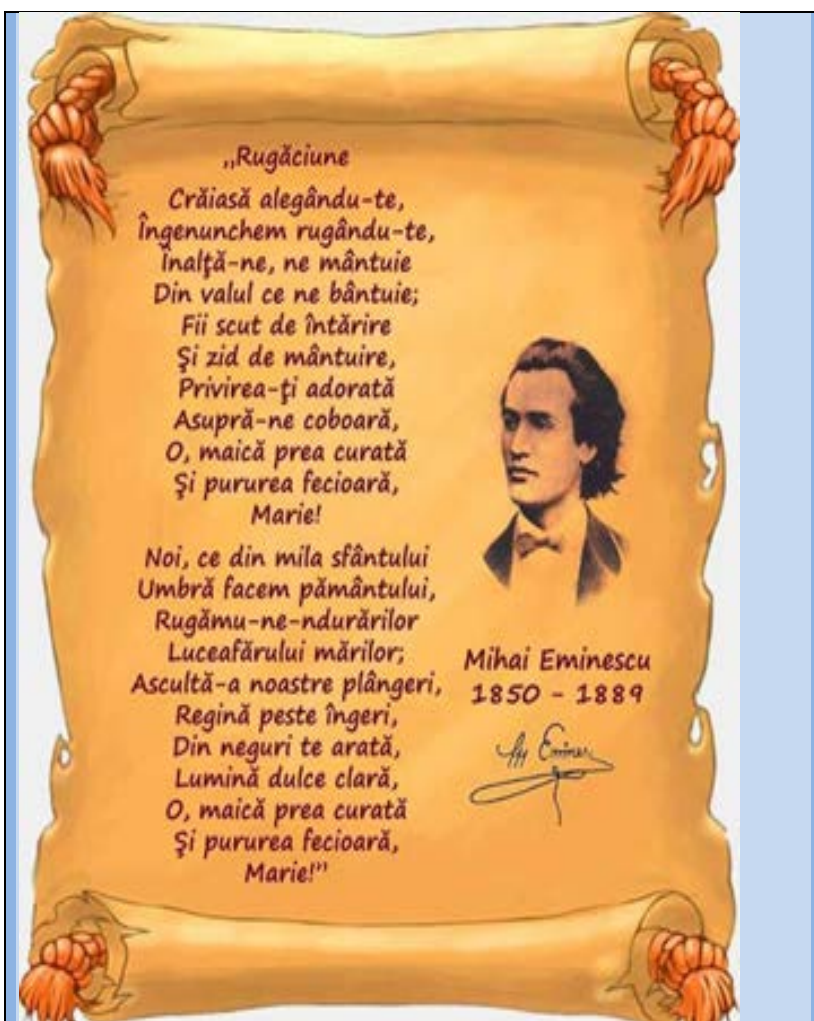
Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe a declarat că 2022 va fi anul rugăciunii în Biserică și creștinism. În acest context, cu prilejul omagierii poetului național Mihai Eminescu, la împlinirea a 172 de ani de la

naștere, se elogiază creația religioasă din lirica eminesciană, menită să evidențieze atitudinea poetului față de rugăciune, numită de Sfinții Părinți: „după însușirea rugăciunii - însoțirea și unirea omului cu Dumnezeu, iar după lucrarea ei - susținătoarea lumii”.

Suflet frământat profund, avid de cunoaștere și de cuprindere cu mintea și cu sufletul a existențialității umane, Eminescu n-a rămas indiferent față de relația omului cu Dumnezeu. Din copilărie, poetul a cunoscut și îndrăgit atmosfera de rugăciune a Mănăstirii Agafton, unde mergea adesea la cele patru surori de-ale mamei lui, călugărițe în chinovia botoșăneană. Prezența lui în spațiul monahal a cultivat și sporit credința poetului, exprimată în operă prin sensibilitatea deosebită a acestuia față de elementele ce compun o asemenea atmosferă duhovnicească: psalmodierea, clopotul, toaca, tămâia, lumina, icoanele, candela, sfinții, îngerii și prezența Maicii Domnului.

Lumina sacră în poezia eminesciană

În poezia lui Eminescu întâlnim multe

¹ Maria FILIPOIU, articol semnat pe 31 ianuarie 2022, București, apărut și în Bumerang

simboluri, care ne sugerează starea de rugăciune, nevoia omului de comunicare cu Dumnezeu. Prezența candelii aprinse sugerează o atmosferă de interiorizare a credinței și rugăciunii. În poeziile „De-aș muri ori de-ai muri”, „Gemenii”, „Călin - file din poveste”, „La steaua”, apare simbolul candelii aprinse pe cer, ca o similitudine a făcliei vieții celui care se naște pe Pământ. Clopotul cheamă la rugăciune, spre ridicarea sufletelor către înalt: „La moartea lui Neamțu”, „Învierea”, „Mortua est!”. Prezența tămâii și a smirnei întregeste ambianța spirituală: *„Insule sante se-nalță-n el ca scorburi de tămâie/ (...) smirnă risipită și sfărmată în bulgări mari”* (Miradoniz).

În profunzimea stilistică privim și utilizarea de către poet a epitetului „sfânt”, aplicându-l celor mai diverse obiecte sau persoane, situații ori contexte, tocmai spre a transfigura realitatea: „noaptea sântă”, „râul sânt”, „insule sante”, „sălcii sfinte” (Miradoniz), „luna pe cer trece-așa sfântă și clară” (Sara pe deal), „ape sfinte”, „sfântă rază” (Memento mori), „farmec sfânt” (Dacă iubești fără să speri). Percepția poetului asupra relației cu Dumnezeu diferă de-a lungul perioadelor sale creatoare, ceea ce face și mai dificilă în ordonarea cronologică a prezenței sacrului în lirica eminesciană.

Sfințenia din poezii în rugăciunile către Maica Domnului

Rugăciunea - comunicare nemijlocită către Maica Domnului, care a fost cea mai aproape de sufletul poetului - apare frecvent în lirica eminesciană, din care transpare iubirea și prețuirea față de „Cea prin care Hristos, Cel veșnic de zile, S-a făcut om”.

Cea mai profundă confesiune a poetului profet Mihai Eminescu în rugăciune este evidențiată de creația lirică închinată de poet celei Preacinstite Născătoare de Dumnezeu - „Rugăciune către Fecioara Maria”, care se găsește în poezia cu același titlu și în variantele acesteia. Stihurile dovedesc un caracter profund religios al poetului preocupat perpetuu de condiția efemeră a ființei umane și de năzuința de ascensiune a sufletului omenesc spre purificarea absolută. Înțelegând neputința omului de a se ridica întru Lumină și Adevăr fără ajutor ceresc, Eminescu a cerut sprijin de Sus, prin comuniune divină cu Preasfânta Născătoare de Dumnezeu. În suflet a purtat-o toată viața, căreia s-a rugat în vremuri de încercare, așa cum reiese din „Rugăciune” adresată Împărătesei Cerurilor: *„Îngenunchem rugându-te,/ Înălță-ne, ne mântuie/ Din valul ce ne bântuie/ Fii scut de întărire/ Și zid de mântuire...”*. Se observă că pentru autor rugăciunea reprezintă o netăgăduită expresie a credinței statornice. Poetul inițiază prin vers un sincer dialog cu mijlocitoarea și cheazășuitoarea mântuirii noastre, care se transfigurează într-o convorbire sinceră a sufletului cu Dumnezeu, prin Fecioara Maria.

Dacă în poeziile „Rănai asupra mea” și „Revărs asupra mea” poetul o invocă pe Maica Domnului în nume personal, în „Rugăciune”, el se adresează ei în numele credincioșilor, căci întreaga suflare creștină o are pe Preasfânta Fecioară drept Împărăteasă și Maică mijlocitoare către Dumnezeu (*„Rugămu-nendurărilor/ Luceafărului mărilor;/ Ascultă-a noastre plângeri...”*). Rugăciunea credincioșilor se îndreaptă către îndurarea „Luceafărului mărilor”, metaforă care trimite cu gândul, în același timp, către Mântuitorul Hristos. Numind-o „crăiasă”, recurge la un termen arhaic și popular pentru „regină”, proiectând asupra imaginii Maicii Domnului o atmosferă de basm. Astfel, poetul evidențiază distanța imensă dintre cei căzuți în mrejele păcatelor și înălțimea dumnezeiască a celei „mai cinstite decât heruvimii”. Fecioara Maria este chemată să-i „înălțe”, să-i „mântuie” din cădere, „valul care bântuie”, pe cei care îngenunchează invocând mila - *„Înalță-ne, ne mântuie/ Din valul ce ne bântuie;”*

Conștientizarea efemerității condiției umane și a imensei mile, ci iubirea lui Dumnezeu față de neamul omenesc o sugerează versurile „Noi, ce din mila sfântului/ Umbră facem pământului”. Metaforele „regină peste îngeri” și „lumină dulce, clară” evocă preacinstirea Maicii Domnului și frumusețea, bunătatea, curăția, puritatea sufletului ei - singura dintre muritori care s-a învrednicit să-I fie Maică Fiului lui Dumnezeu. Rugăciunea lui Eminescu devine, astfel, o jertfă a arderii de tot a sufletului uman, însăși viața rugătorului, esența ei, vocația ei, împlinirea cea mai nobilă și deplină a ființei umane ca lumina sufletului - liman al vieții dincolo de moarte a neamul omenesc.

Numirile Maicii Domnului (într-o variantă a Rugăciunii) printr-o serie de metafore spirituale: „maica durerilor”, „regina tăriilor”, „tăria soliilor”, „isvoru-ndurărilor”, „luceafăr al mărilor”, „nădejdea sabiei”, „limanul sărmanilor”, „soarele anilor”, „balsamul răniților” - sugerează multiplele calități și lucrări ale Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, ca răspuns la rugăciunile creștinilor. Raportul de subordonare a omenirii față de entitatea divină este evidențiat prin topica inversată: *„Crăiasă alegându-te/ Îngenunchem*

rugându-te”, (...)/ „Asupra-ne coboară”, „a noastre plângeri”, „rugându-ne”. Abundența termenilor din câmpul lexical al credinței: preacurata, pururea, mila, sfântul, etc. culminând cu tonul puternic elegiac „... Ne mântuie/ Din valul ce ne bântuie”, „Din mila Sfântului/ Umbră facem pământului”, denotă poziția muritorului de rând, contrastantă cu eternitatea divină.

Invocațiile frecvente: „crăiasă” (termen popular), „regină peste îngeri”, „luceafăr al mărilor”, ca și folosirea vocativului „Marie” - care încheie ambele strofe ale Rugăciunii - accentuează caracterul de rugăciune al poeziei, evidențiind personalitatea căreia i se închină.

3 Concluzionând, Rugăciunea lui Eminescu descoperă freamătul sufletului poetic, cuprinzând pe cel al întregii lumi, în așteptarea ajutorului dumnezeiesc, spre purificare în existență veșnică, dar și faptul că rugăciunea formează unul dintre elementele cele mai importante ale trăirii religioase ale omului în general și a rugătorului atins de aripa geniului. În „Rugăciune”, Eminescu, la fel ca orice creștin, nu se simte străin sau orfan în fața lui Dumnezeu, ci plin de nădejde în a primi iertarea și izbăvirea, mai cu seamă când o știe pe Născătoarea de Dumnezeu a fi neconținut mijlocitoare pentru umanitate. „Rugăciunea lui Eminescu”, asemenea celor săvârșite de fiecare dintre noi, devine o modalitate sigură de a vorbi cu Dumnezeu, fie confesându-se direct, fie prin intermediul ucenicilor Săi - sfinții, în frunte cu Preacurata Maria, căreia ne rugăm neîncetat: „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, miluiește-ne pe noi, acum și pururea și în vecii vecilor! Amin!”